

24. 2. 2010

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Přezkum věcné správnosti rozhodčího nálezu soudem

O právní povaze rozhodčího řízení toho bylo napsáno za poslední léta tolik, že již netřeba opakovat nejen vše, ale v podstatě nic. Není předmětem této stati vést disputace o legalitě, legitimitě či kvalitě rozhodčího řízení, tím méně generovat právně-politické názory de lege ferenda. Osobně soudím, že české právní prostředí institutu rozhodčího řízení evidentně nedorostlo, když není ochotno si interiorizovat jeho silné stránky, ale mediálně prezentuje jen ty stinné.

ROZHODČÍ SOUD ČESKÉ REPUBLIKY A SLOVENSKÉ REPUBLIKY

IAL SE Institute of Arbitration Law

Sudiště Praha – Štěpánská 633/49, 110 00 Praha, Česká republika
Sudiště Bratislava – Obchodná 39, 811 06 Bratislava, Slovenská republika

www.rozhodcisoud.net

Za jednu z těch stinných stránek rozhodčího řízení bývá označována zákonná úprava, která neklade požadavky na výkon funkce rozhodce vyšší, než je způsobilost k právním úkonům a zletilost. Jak je vůbec možné, že se do zákona dostala taková normativní věta, která umožňuje svěřit rozhodování sporu o majetkových nárocích fyzických a právnických osob osobám bez vzdělání, když jinak by o takových sporech rozhodoval soudce, který musel projít složitou procedurou státních zkoušek a výběru? Odpověď zní: jednoduše. Zákonodárce, u něhož se v ústavním právu a ostatně i legislativní doktríně presumuje, že je rozumný (dále jen „rozumný zákonodárce“), stavěl svoji tezi na liberální myšlence právního státu a svéprávného občana, který je nadán tím nevyšším, čím kromě svého života disponuje a co s jeho právní existencí jakožto – řečeno „eliášovsky“ – „člověka“ souvisí, a to právní subjektivitou, jejímž esenciálním projevem je způsobilost k právům a právním úkonům. Rozumný zákonodárce předpokládal, že autonomie vůle, snaha střežit svá práva a dostávat svým závazkům je člověku jako právní osobnosti vlastní, nebo že alespoň může takový koncept, tedy koncept člověka jako osoby nadané vlastní vůlí, schopností se kontraktálně zavazovat a těmto závazkům dostávat (dále jen „rozumný člověk“), postavit na piedestal ústavních hodnot, prozařujícím do konkrétních ustanovení právního řádu.

Tedy: rozumný zákonodárce myslel, že chce-li se rozumný člověk v rozhodčí doložce domluvit s jiným rozumným člověkem na tom, že jejich spor bude v případě jeho vzniku namísto státního soudu rozhodovat automechanik nebo prodavačka, že k tomu tyto rozumní lidé mají zřejmě nějaký rozumný důvod, např. že chtějí využít jednu z výhod rozhodčího řízení, kterou je jeho rychlost a nechají spor rozhodnout automechanik Vladimíra, který je v jejich sociálním okolí znám jako fér chlap. A protože se spor týká prodeje převodové skříně, je pro oba tyto rozumné lidi automechanik Vladimír vyšší autoritou než soudkyně s vysokoškolským titulem, která jezdí do práce metrem a o převodové skříně si myslí, že je to součást nábytku.

No. Předpoklad rozumného zákonodárce shořel na nerozumnosti lidí, řekl by někdo. To by ovšem generovalo otázku, do jaké míry lze takové nerozumné osoby chránit. Je totiž třeba je chránit, neboť

jsou sociálně potřební, jistě. Je však třeba rovněž chránit ty rozumné, kteří s takovými nerozumnými musí vstupovat do smluvních vztahů. Z tohoto důvodu rozumný zákonodárce vepsal do zákona č. [216/1994 Sb.](#), o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „z.r.ř.“) jako rozumný kompromis mezi zájmy rozumného a nerozumného člověka několik taxativně vypočtených důvodů, pro které lze rozhodčí nález vydaný rozhodcem zrušit soudem. Tyto důvody jsou uvedeny v ust. § 31 z.r.ř. a jsou konstruovány jako důvody vztahující se k víceméně procesním pochybením, avšak nejdou do merita věci, tzn. soud není oprávněn v rámci řízení o zrušení rozhodčího nálezu přezkoumávat věcně (meritorně) obsah rozhodčího nálezu. Je to logické, protože to bychom pak mohli rozhodčí řízení jako institut rovnou zrušit, měl-li by rozhodce v podstatě suplovat činnosti prvoinstančních státních soudů, s tím, že proti jeho rozhodnutí by byl přípustný opravný prostředek ke státnímu soudu.

Jak ukázala aplikační praxe, ne každý soudce však odolal pokušení chránit slabší smluvní stranu, tedy podle názoru soudu onoho „nerozumného člověka“; stalo se se zákonem, ale i s ústavním principem rovnosti v právech a svobodně-volným jednáním, rozpornou aplikační praxí, že někteří soudci vyrazili na zteč a začali v rámci řízení o zrušení rozhodčího nálezu zasahovat i do oblasti, která jim nepřísluší, tj. začali přezkoumávat meritum rozhodčího nálezu a právní názor rozhodce v něm vyjádřený. Tím soudy nejen nerespektovaly svobodnou vůli stran sporu podrobit svůj spor rozhodčímu řízení, ani svůj mandát soudce, svěřený jim Ústavou, ani svůj soudcovský slib dodržovat Ústavu a zákony. Soud si takovým jednáním osoboval větší pravomoc, než mu z ústavy a zákona o rozhodčím řízení přísluší.

Před 3 měsíci vydal Nejvyšší soud České republiky rozsudek, kterým všem soudcům, kteří jim svěřenou pravomoc nerespektují a porušují zákon, vyslal jasný vzkaz: taková praxe soudů je nezákonná. Nejvyšší soud doslova řekl: „Měl-li by soud v rámci řízení o zrušení rozhodčího nálezu přezkoumávat jeho věcnou správnost, pozbyla by smyslu právní úprava rozhodčího řízení. S odkazem na § 3 odst. 1 obč. zák. nelze zrušit rozhodčí nález s odůvodněním, že výkon práva na plnění podle něho přiznané (s ohledem na konkrétní okolnosti věci) odporuje dobrým mravům a je tak podle tuzemského práva nedovolené“ (Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 33 Cdo 2675/2007, ze dne 30.10.2009).

V odůvodnění svého rozhodnutí Nejvyšší soud mj. konstatoval, že akceptuje závěr přijatý v usnesení Ústavního soudu ze dne 15. července 2002, sp. zn. IV. ÚS 174/02, publikovaném ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, že v rozhodčím řízení „rozhodce nenalézá právo, ale tvoří závazkový vztah v zastoupení stran, přičemž jeho moc není delegována svrchovanou mocí státu, ale pochází od soukromé vlastní moci stran určovat si svůj osud“; vycházejí z tohoto předpokladu, se zabýval otázkou, zda odvolací soud správně posoudil naplnění důvodu pro zrušení rozhodčího nálezu rozhodce P. P. ze dne 12. 4. 2006, č. j. 3/05. Rozhodující pro právní posouzení věci byl závěr, zda s přihlédnutím k požadované výši smluvní pokuty, jde o plnění nedovolené podle § 31 písm f) z.r.ř., dospěl-li soud k závěru o jeho rozporu s dobrými mravy, a zda na základě vlastní úvahy může soud s odkazem na § 3 odst. 1 obč. zák. takový rozhodčí nález zrušit.

Je nutno mít na zřeteli, že institut zrušení rozhodčího nálezu podle § 31 z.r.ř. nepředstavuje řádný ani mimořádný opravný prostředek proti rozhodčímu nálezu (srovnej Bělohávek, A., Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, Komentář, C. H. BECK, 2004, str. 231); formou opravného prostředku jak po stránce procesní, tak i věcné správnosti rozhodčího nálezu může být jedině přezkum jinými rozhodci podle § 27 z.r.ř. „Účelem institutu zrušení rozhodčího nálezu soudem je umožnit ještě v jiném řízení než v řízení o výkonu rozhodnutí soudní přezkum toho, zda byly splněny základní podmínky pro projednání a rozhodnutí věci rozhodci tedy základní podmínky pro to, aby bylo suspendováno ústavní právo domáhat se svých práv u nestranného a nezávislého soudu ve smyslu ustanovení článku 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále též „LZPS“), na které

navazuje m. j. též ústavní právo dle čl. 38 odst. 2 poslední věty LZPS. Kontrolní činnost obecných soudů připouští zákon zejména tím, že umožňuje uplatnit existenci vad, jimiž by trpělo řízení před rozhodci ad hoc i řízení před stálým rozhodčím soudem, popř. rozhodčí nález, pokud se takové vady přičítá základním zásadám, na nichž jinak spočívá samo rozhodčí řízení a rozhodování [viz Hlavsa, P., Poznámky k rozhodčímu řízení (část II.), Právní praxe v podnikání 6/1995, str. 4, a obdobně Macur, J., Rozhodčí řízení a výkon rozhodčích nálezů, Právo a podnikání 5/1995, str. 6].

Podle Nejvyššího soudu již zákon č. [98/1963](#) Sb., o rozhodčím řízení v mezinárodním obchodním styku (§ 20 bod 6.) připouštěl zrušení rozhodčího nálezu, jestliže odsuzoval stranu k plnění podle československého práva nemožnému či nedovolenému. Uvedená právní úprava se snažila zamezit tomu, aby v rozhodčím řízení, majícím tehdy výlučně vztah k cizině, bylo rozhodcem přiznáno plnění, které by odporovalo československému právnímu řádu, tzn., že by zavazovalo žalovanou stranu k tehdy tuzemskému právu doporučujícímu plnění. Nedovolenost plnění byla založena na jeho právní nedovolenosti, neboť v případě nuceného výkonu takového rozhodčího nálezu by se žalovaný dostal do konfliktu s právním řádem československého státu. Uvedené ustanovení pamatovalo na případy, kdy se cizozemec v rozhodčím řízení domáhal přiznání něčeho, co sice právní řád jiného státu umožňoval, ovšem československý právní řád takové plnění zapovídal. Zjednodušeně lze říct, že šlo o plnění (věci) vyloučené z právního styku (*res extra commercium*).

Podle současné právní úpravy, obsahově totožné s § 20 bodem 6. zákona č. [98/1963](#) Sb. (s výjimkou toho, že výraz „podle československého práva“ byl nahrazen legislativní zkratkou „podle tuzemského práva“), tak lze za „nedovolené“ nadále považovat plnění, které není aprobováno vnitrostátním právem. Půjde o plnění, které je vyhrazeno jen některým subjektům, zejména státu, nebo podléhající státnímu dozoru či státnímu povolení (např. výbušniny, střelné zbraně, drogy, nerostné bohatství, části lidského těla apod.), u nichž je možnost dispozice s nimi omezena či vyloučena. Uvedené znamená, že „nedovolenost plnění“ je spojena s předmětem závazku (s plněním žalované strany) a nikoliv s okolnostmi, pro které by měl být výkon práva na požadované plnění odepřen (pro rozpor s dobrými mravy).

Vycházejí z povahy rozhodčího řízení, jehož smyslem je přenesení projednávání a rozhodování určitého druhu sporů ze soudů na rozhodce, a z důvodů, pro které může být rozhodčí nález zrušen, Nejvyšší soud dovodil, že úmyslem zákonodárce bylo vyloučit soudní přezkum věcné správnosti rozhodčího nálezu, tj. správnosti skutkových zjištění a právního posouzení věci; měl-li by soud v rámci řízení o zrušení rozhodčího nálezu přezkoumávat jeho věcnou správnost, pozbyla by smyslu právní úprava rozhodčího řízení.

Nejvyšší soud konstatoval, že z důvodů uvedených v § 31 písm. a - e) a g) z.r.ř. lze rozhodčí nález napadat pro vady rozhodčí smlouvy (doložky) a samotného rozhodčího řízení. Zbývá pouze důvod uvedený v § 31 písm. f) z.r.ř.; ovšem ani na jeho základě nelze přezkoumávat skutkové ani právní závěry rozhodčího nálezu (mezi které by mohl patřit i závěr o výkonu práva na poskytnutí plnění v rozporu s dobrými mravy). S přihlédnutím k tomu, co bylo vyloženo shora, nelze s odkazem na § 3 odst. 1 obč. zák. zrušit rozhodčí nález s odůvodněním, že výkon práva na plnění podle něho přiznané (s ohledem na konkrétní okolnosti věci) odporuje dobrým mravům a je tak podle tuzemského práva nedovolené. Vzhledem k výše uvedenému Nejvyšší soud dospěl k závěru, že odvolací soud nesprávně posoudil otázku, zda byl dán důvod pro zrušení rozhodčího nálezu rozhodce P. P. ze dne 12. dubna 2006, č. j. 3/05, ve smyslu § 31 písm. f) z.r.ř.

Na závěr zbývá říci, že rozhodnutí Nejvyššího soudu je dobrým počinem do budoucna, když těm nerozhodným soudcům, kteří jej budou respektovat (což je třeba zdůraznit, protože respekt k rozhodnutím Nejvyššího soudu ze strany soudů nižších instancí není samozřejmostí), posvítí na cestu jejich věcně správného rozhodnutí, a těm, kteří jej respektovat nebudou, zajistí zrušení jejich nezákonného rozhodnutí v dovolacím řízení. V obou případech tak přispěje k většímu respektu k

institutu rozhodčího řízení jako takového, které je součástí českého justičního systému a moderním způsobem řešení sporů ve světě.

JUDr. Luděk Lisse, Ph.D. LL.M.

rozhodce Rozhodčího soudu České republiky a Slovenské republiky při IAL SE

[Rozhodčí soud České republiky a Slovenské republiky při IAL SE](#)

Expozitura (sudiště) Praha

Štěpánská 633/49,
110 00 Praha 1

Tel.: + 420 224 241 319

Fax: + 420 224 281 226

e-mail: podatelna@rozhodcisoud.net

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Správné určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení soudu, kterým se nařizuje výkon trestu odnětí svobody](#)
- [Prokazování dostupnosti technického vybavení při zadávání veřejných zakázek - limity sdílení technického vybavení](#)
- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)
- [Přehnaná, nebo důvodná prevence? Zajištění a utvrzení závazků v praxi](#)
- [Ombudsman na Maltě - základní parametry a role. A v čem bychom se mohli poučit i my v Česku?](#)
- [Spoluvlastnictví a správa společné věci](#)
- [Úmyslně zkracující právní jednání mezi dlužníkem a osobou blízkou](#)
- [Doručování soudních písemností ze zahraničí do ČR](#)
- [Souhrn významných událostí ze světa práva](#)
- [Rozšiřování státní moci při implementaci acquis EU: český fenomén gold-platingu na příkladu konfiskační směrnice](#)
- [Návrh nového zákona o digitální ekonomice](#)